

A privatizáció és a tulajdonátalakulás kérdései az egészségügyben; a dolgozói részvénytulajdonlás lehetőségei

A tulajdonátalakulás nagyon absztrakt és semleges fogalom, abból nem lehet következtetni sem a tulajdonos személyére, sem a tulajdonviszony tárgyára, sem pedig az átalakulás irányára. Egyértelműbb, ha a mai folyamatokat *“az állami tulajdon lebontásaként”* jelezzük. Az állami tulajdon lebontásának pedig csak egyik – kétségtelenül talán a legfontosabb – iránya a magánszemélyek részére történő lebontás. Ennek egyik módja a *privatizálásnak* nevezett technika, de ugyanezt a célt szolgálja a reprivatizálás is (az állam tulajdonába vagy egyéb törvénysértő módon került vagyontárgyak visszaadása), a kárrendezéssel jelzett akció, s még számos módszer.

Ezek után a kérdéseket úgy kell feltennünk, hogy az állami tulajdon lebontása

- kiknek a javára történik;
- milyen vagyontárgyakat és
- hogyan adjunk át.

I. Kié legyen az állami tulajdon?

A jogrend természetes személyeket és jogi személyeket ismer. A természetes személyek a mai jogrendekben az emberek. (Annak számít már a méhmagzat is *inasciturus pro iam nato habetur.*) A jogi személyeket illetően az elmúlt 40 év folyamán sikerült totális zűrzavart teremteni. A jogszabályok egy sor szervezetet *“jogi személyiséggel ruháztak fel”*, valahogyan úgy tettek, mint Caligula a kedvenc lovával *Inscitatus*-sal, t.i. szenátorrá nevezte ki. Ettől a ló még ló maradt.

A helyzet tisztázásaként arra kell válaszolnunk, hogy ki az, vagyis *mely szervezet az, amely nem lehet senkinek sem a tulajdonában*, tehát autonóm. Az állami vállalatok az államéi, a részvénytársaságok a részvényeseké, és így tovább. Végülis megállapítható, hogy

- az állam
- a községek (városok)
- a közalapítványok és
- a közcélú egyesületek

nincsenek senkinek sem a tulajdonában.

A természetes személy, az ember *önjogú, autonóm (magánautonómia)*, míg a *közautonómiák* a szervezetek autonómiáját jelentik, de ezek közül is néhány fő csoportba sorolható szervezetről lehet csak szó (állam, község, közalapítvány, közcélú egyesület).

Sem az ember (a magánautonóm), sem a közautonómiák nem lehetnek senkinek sem a tulajdonában.

Az ember nem tulajdona sem a szüleinek, sem a gyermekeinek, sem a rokonságának, vagy más szervezeteknek. Ezt a jogrend (legalábbis a kulturált jogállamok jogrendje) kizárja.

A közautonómiák szintén önjogúak, nem állanak senkinek sem a tulajdonában. Az állam nem az állampolgároké, az állampolgárok csak tagjai az államnak, alkotják a mindenkori államot. Az állam évszázados, évezredes történelmi létében, az adott pillanatbeli állampolgárok csoportja múltó jelenség, nem delarálhatja magát az állam tulajdonosának. Élvezheti az állampolgári létből fakadó előnyöket, viseli a gyakran súlyos terheket, de mindenkori kötelessége egyúttal ennek a közösségnek a szolgálata.

Ugyanez a helyzet a községgel, várossal. A községi polgárok – valamikor úgy jelezték, hogy községi illetőségűek, vagyis az egy közigazgatási területen belül élő emberek csoportja – nem tulajdonosai a községnek. A község autonóm.

A közalapítványokat egy kissé részletesebben kell megvilágítani. Ezek olyan szervezetek, amelyeket az alapító(k) közcélra hoz(nak) létre. Alapító bárki lehet: magánszemély is, szervezet is.

A közcél fogalmát nehezebb definiálni. A közjót kell szolgálnia. A közjó megfogalmazásának relativitására az elmúlt évtizedek megdöbbentő adalékokat szolgáltatnak, t.i. hogy mi számított közjónak és mi nem. Lényegében tilos volt bármiféle olyan szervezetet létrehozni, amely a közjót szolgálta, mert az állam monopolizálta ezt a lehetőséget is. A lényeg az, hogy a közcél tartós, szilárd legyen. Az alapító által meghatározott, a közjót szolgáló célokat később már sem az alapító, sem az alapítvány kedvezményezettjei, sem más szervezetek nem változtathatják meg. A közalapítvány intézménye is sok évezredes, pl. még ma is működnek azok az ókori India legnagyobb fejedelme által létrehozott alapítványok, amelyek egyetemeket tartanak fenn.

Az alapítványnak van tehát alapítója, meghatározott közcélja, a cél megvalósítására szolgáló szervezete (ezt általában kuratóriumnak nevezik), és a közcélal összhangban álló kedvezményezettjei köre (Pl. katolikus vagy zsidó szociális alapítvány, amelynél a kedvezményezettek körébe, a támogatottak körébe alapvetően a vallási hovatartozás, a rászorultság stb. egyéb kritériumok alapján kerülnek be az emberek).

A kuratórium mindent megtehet, amit a tulajdonos általában megtehet, de csak a meghatározott cél érdekében és az alapító levélben foglalt korlátozásokkal. Az alapítót illetően meg kell jegyezni, hogy mihelyt létrejött az alapítvány, az alapító már nem szólhat bele az alapítvány sorsába, úgy elszakad az alapító és az alapítvány közötti kapcsolat, mint az anya és a gyermeke közötti köldökzsinór. (Más kérdés az, hogy az alapító pl. kuratóriumi tag is lehet. De akkor már nem az alapító jogaival, hanem a kuratóriumi tag jogaival rendelkezik.)

A *közcélú egyesület* hasonlít az alapítványhoz. Lényeges különbség azonban az, hogy az *egyesületi célt* az egyesület tagjai – különféle előírások betartásával – *megváltoztathatják* (míg erre az alapítvány kuratóriumának vagy a kedvezményezetteknek nincs joga).

Látható, hogy a közautonómiák egy része (állam, község-város) területhez kötött, ezeket *területi autonómiáknak* nevezzük, míg a másik csoport nincs területhez kötve, a területi autonómiákat átszöheti ezek az ún. *funkcionális autonómiák* (közalapítvány, közcélú egyesület, pl. Vakok Egyesülete, sport-egyesületek, stb., melyeknek a székhelye ugyan adott településen van, de működésük néha az egész országra kiterjed).

A területi autonómiák alkalmasak egymás lebontására (pl. az államot községekre, városokra tudjuk lebontani, ezeknek közigazgatási területei vannak, illetve ezekből integrálódik az állam).

De a funkcionális autonómiák is alkalmasak arra, hogy az állami, községi funkciókat lebontva, azokat közalapítványokkal, közcélú egyesületekkel láthassuk el. Tehát a *területi autonómiák funkciói lebonthatók funkcionális autonómiákra*. De a funkcionális autonómiák tevékenysége is lebontható területi funkcionális autonómiákra (pl. a magyar katolikus egyháznak vannak egyházközségei).

Az *autonómiák arculata* is (legalább) kettős: van egy *közjogi arculatuk* és egy *magánjogi arculatuk*. Az állam közjogi arculata az államhatalom, magánjogi arculata – normális esetben – az államkincstár, amely a napi életben ugyanolyan jogokkal rendelkezik, mint bármely állampolgár vagy gazdálkodó szervezet.

A község (város) közjogi arculata a helyi hatóság, magánjogi arculata pedig a község vagyoni szervezete.

A közalapítványok számos arcban jelenhetnek meg, közjogi köntösüknek egyik tipikus formája az egyházi forma. A gazdasági életben az egyházi vagyon belülről többé-kevésbé elkülönült szervezetben működik.

Meg kell jegyezni, hogy a közalapítvány fogalmon belül számtalan variáció, kombináció működik. A közalapítvány meglehetősen gyűjtőfogalom jellegű, bizonyos típuskörbe tartozó szervezetekről van szó.

A *közcélú egyesületek* közjogi megjelenésének egyik tipikus formája a pártképződmények csoportja. De ilyenek lehetnek a tűzoltó egyesületek, segélyező és szociális egyesületek stb. De ha pl. párt plakátot vásárol, vagy a tűzoltó egyesület pumpát vesz, akkor a boltban ugyanolyan jogai vannak, mint "a fogyasztónak" nevezett állampolgárnak.

A magánautonómiának számító természetes személynek is vannak közjogi (választójog, választhatósági joga stb.) és magánjogi (ad-vesz, örökölt, ajándékoz és elfogad stb., mint bárki más).

Ezek után bemutatható egy piacgazdaságnak elnevezett normális társadalom potenciális tulajdonosainak sematizált képe. (Lásd az 1. számú ábrát)

Hazánkban – a tulajdonban volt vagyon méreteit tekintve – az 1930-as évek végén (becslés!) és az 1980-as években (a hivatalos statisztikák szerint) az arányok a következő képet mutatták. (Lásd a 2. és a 3. sz. ábrát).

A magyar piacgazdaság potenciális tulajdonosainak sematizált képe és struktúrája (1930, 1980)

1.sz. ábra
sematikus

Államkincstár
Község-város
Közalapítvány
Közcélú egyesület
Magánszemélyek

2.sz. ábra
1930-as évek

1 államkincstár
3.400 község (város)
10.000 közalapítvány
70.000 egyesület
10 millió állampolgár

3.sz. ábra
1980-as évek

98%
állami (társadalmi) tulajdon
2 % magán- tulajdon

Ezekhez meg kell jegyezni, hogy

– cca 3400 község, város) volt az 1940-es években, míg 1990 körül 2400 tanács működött, mert a községeket “államosították”, vagyoni jogképességük megszűnt, a tanácsok mint a központi államigazgatás helyi szervei működtek;

– közalapítványból – becslésem szerint – több ezer működött, mígnem ezeket is államosították és gyakorlatilag csak az ú.n. bevett felekezetek maradtak meg, vagyonuktól alaposan megfosztva.

A közcélú egyesületek száma – egyes adatok szerint – 1945 előtt mintegy 70.000 lehetett. Ezekből megmaradt 1 párt, néhány sportegyesület, horgászegyesület és hasonló képződmények. Végülis az 1980-as években ismét megszorodott a számuk, 700 körüli számban, alapvetően “ártatlan”, mármint politikai szempontból ártatlannak tekinthető egyesületek maradtak meg.

Látható, hogy korábban egy jól tagolt, jól artikulálható tulajdonosi szerkezet működött, amelyet az elmúlt negyven évben felváltott egy totálisan centralizált, monopolikus struktúra. A következmények ismertek.

A tulajdonosi struktúra felvázolása után a vagyoni szervezetet kell bemutatni, a mi szempontunkból jelentős aspektusból.

Itt is két alapvető kategóriát kell bemutatni:

- a.) a profitszektort és a
- b.) non profit szektort.

A profitszektorban működő vagyoni szervezetek alapvető célja az, hogy profitot termeljenek. Másodlagos dolog az, hogy milyen vagyonnal, milyen munkát végeznek. Ha a gyógyítást nézzük, akkor pl. nem a sikeres műtét a cél, hanem az, hogy minél több haszna legyen a műtétet végző szervezetnek. Az ilyen vállalatok profittermelő masinák.

A non profit szektorban működő vagyon és szervezetek célja valamely funkció ellátása (pl. szociális gondozás, egészségügyi szolgáltatások stb.) és másodlagos szempont az, hogy mennyiért. Természetesen itt is cél a racionális takarékos megoldások alkalmazása, de nem cél a profit előteremtése, mert ha nincs nyereség, az sem baj, ha hiány van, akkor valaki fedezni fogja. Cél a természetes feladatok megoldása.

A profitszektorban működő szervezeti formák:

– egyéni cégek, amelyeknek csak egyetlen tulajdonosuk van. Ilyenek: kisiparosok, kiskereskedők, szabad szellemi foglalkozásúak (orvosok, ügyvédek, stb.), tehát egyéni vállalkozók, de ilyenek az állami vállalatok is, és azok voltak a kolhoz típusú szövetkezetek is.

– társas cégek, melyek főbb típusai:

– közkereseti társaságok (kkt.), ezen belül is a gazdasági munkaközösségek, jogi személy felelősségvállalásával működő gmk.

– betéti társaságok, (bt.)

– korlátolt felelősségű társaságok (kft.)

– részvénytársaságok (rt.)

– meg kell említeni az egyesületeket és a közös vállalatokat is.

A társas cégek a társak tulajdonában vannak (részvényesek, üzlettársak stb.). Tehát lehet, hogy a részvénytársaság részvényei magánszemély, vagy az állam, a község, alapítvány, vagy egyesület tulajdonában vannak. De lehet az is, hogy részvények egy másik rt. kezében vannak, és annak az rt.-nek a tulajdonosai (részvényesei) részben részvénytársaságok, részben magánosok, vagy alapítványok stb. Tehát az összefüggések bonyolultak. Mindenesetre, akárhogy is vizsgáljuk, a szálak a magán, illetve közautonómiákból indulnak ki, amelyek *elsődleges jogalanyok*, tehát tőlük származtatható, vezethető le minden más szervezet (a közgazdászok egy prominens csoportja ezt "végső tulajdonosként" értelmezi és propagálja).

A non profit szektorban alapvetően intézmények működnek. Ilyenek az államigazgatás szervezetei (minisztériumok, hadsereg, rendőrség stb.), de egy sor szolgáltatást ellátó intézmény is, mint például az oktatási, kulturális, egészségügyi és szociális intézmények. Előfordulhat az is, hogy gazdálkodó szervezet non profit intézményként működik (például egyes államokban az egész energiatermelő gazdasági ágazat).

A non profit szervezetek formái a tevékenységükhöz és az adott gazdasági, társadalmi rendszerhez alkalmazkodnak.

Az elmúlt negyven évben nálunk a profitszektor intézményi formáit alapjaiban felszámolták, s lényegében az egyéni cégek maradtak meg (míg a társas cégeket kiküszöbölték). Az egyéni cégek közül az állami vállalatok és a kolhoz típusú szövetkezetek működtek.

A non profit szektor intézményeit pedig homogenizálták, költségvetési szervekként jelentek meg. A különbség lényegében csak az volt, hogy *közvetlen tárcairányítású* szervezetről vagy pedig a tanácsok irányítása alatti szervezetről volt-e szó.

Az eltorzított *gazdasági-társadalmi struktúra intézményeinek helyreállítása és modernizálása* az első megteendő lépéssorozat.

Ennek keretében az *autonómiákat* illetően:

- az államhatalomtól el kell választani az *államkincstárt*. Az államkincstár létrehozása még nem történt meg, az államhatalom demokratizálását szolgáló alapvető intézmények azonban létrejöttek.

- a tanácsok helyett helyre kellett állítani a község(városok) önállóságát. Ez az önkormányzati törvény alapján megvalósult.

- A *közalaptörvények* intézményét újra létre kellett hozni. Erre már 1989-ben sor került. Ezen belül 1990-ben

- az egyházakra vonatkozó jogszabályok is megjelentek.

- Az egyesületekről szóló törvény megalkotására már 1989-ben sor került.

1990-ben a pártokról (mint speciális egyesületekről) is külön törvény rendelkezett.

- Az egyéni szabadságjogok helyreállítását az alkotmánymódosításhoz lehet kötni (1990), bár már ezt megelőzően is történtek lépések.

b.) A *profitszektor* intézményei lényegében rehabilitálódtak.

- Az egyéni vállalkozásokról törvény jelent meg 1990-ben.

- A társas vállalkozásokról (gazdasági társaságok) már 1988-ban törvény rendelkezett (kkt., bt., kft., rt. stb.).

Itt még a szövetkezetekről szóló törvény hiányzik, s természetesen egy sor finomításra is szükség lesz még.

c.) A *non profit szféra* rendezése várat magára. Ez részben érthető, a költségvetéssel, valamint a tulajdonreformmal, a liberalizálással és egy sor más intézkedéssel való összefüggések miatt. De önmagában véve is nagy a tájékozatlanság e téren, és az elméleti előkészítés is hiányos.

II. A tulajdonreform kérdése

Az *állam tulajdona* a profitszektorban és a non profit szektorban testesül meg. Értékét csak becsülni lehet. Az értéket a nyilvántartási érték (az ú.n. könyv szerinti érték) tünteti fel. Ez az 1968. évi felbecsült értéket tartalmazza, és az azt követően a könyvbe bekerült értékeket. Például az 1978. évben bekerült vagyontárgyak (kórház vagy gépek) az 1978. évi értéken

rakódtak rá az 1968. évi vagyónállományra. Az értékek bizonytalanságára csak következtetni lehet.

Mindenesetre:

– a profitszféra (működő tőke) vállalatokban működő értéke
– föld, épületek, gépek, berendezések, készletek, készpénz, követelések stb.), a könyvek szerint kb. 3000 milliárd Ft-ot tesz ki. Egyesek ezt leértékelnék, én a magam részéről úgy vélem, hogy legalább 5-10 szerez értékről van szó.

– a non profit szféra könyv szerinti értéke kb. 4000 milliárd Ft.

Összesen tehát kb. 7000 milliárd Ft-ra tehető az állami vagyon könyv szerinti értéke.

1.) Megítélésem szerint a *társadalom tulajdonosi strukturájára* valamiféle elképzelést kellene kialakítani: pl. 60 százalék a magánautonómiák, 40 százalék a közautonómiák tulajdonába kerüljön meghatározott ütem szerint (persze ezt csak vázlatosan lehet meghatározni). Más vélemények szerint nem szabad erre elképzeléseket kialakítani. De ugyanezek zászlót bontottak, és a totális liberalizálást, értsd privatizálást tüzték ki célul. Vajon ez nem elképzelés? Persze mindkét állásponthez megfelelő következmények fűződnek.

A szélsőséges privatizálók – érdekes módon – azonnal mindent eladnának belföldre és külföldre magánosoknak, “mert az igazi tulajdonos, csak a magántulajdonos lehet”. Ugyanők azt is meghirdették, hogy az államosítások és más törvénysértések miatt csak “elnézést kell kérni” az érintettektől, de nincs mód a kártalanításukra. Pedig hát ezek is privát személyek voltak nagyrészt. Sem jogi, sem pedig morális szempontból nem kívánom minősíteni ezt az álláspontot. Közgazdaságilag tarthatatlan álláspont. T.i. a lakosságnak nincs arra vásárlóereje, hogy az állami tulajdont megvásárolja, így tehát minden formailag tisztességes “versenyárgyalás” szánalmas színjáték, ahol semmi nem kelhet el a valós értékén, mert a magyar vevőnek nincs pénze. Olyen ez, mint a mozgássérültek távfutóversenye. Verseny, verseny, de mégsem az igazi.

Márpedig a kártérítés, még részleges kártérítés esetén is – számításom szerint – mintegy 1000-1500 milliárd Ft. értékű olyan vásárlásra jogosító utalványt jelenthetne, amellyel a versenyárgyalásokon komoly vásárlóerőt képviselne. (Ez mai értéket jelent, a könyv szerinti értékkel szemben).

2.) *Hogyan bontsák le az állami tulajdont – milyen legyen a tulajdonreform?* Erre vonatkozóan többféle elképzelés jelent meg, ezek egy része átfedi egymást. Az elméletek hirdetői meglehetősen rugalmasan kezelték saját álláspontjaikat (elfedve azt is, hogy saját maguk mikor mit állítottak). Néhány főbb vonal:

a.) Az ú.n. *kereszttulajdonlásos koncepció*. Ennek a lényege, hogy az állami vállalatok és a szövetkezetek alakuljanak át gazdasági társasági formákba és egymás részvényeit vásárolják fel. Gyakorlatilag ebből egy nagy gomolyag keletkezett volna, amely ugyanannak az államnak a tulajdonára vezethető

vissza egyetlenegy szálon. E koncepció híveinek mentségére legyen mondva, hogy abban az időben magánrészvényről még nem is volt szabad beszélni.

b.) A *spontán privatizálás* koncepciója. Ennek az a lényege, hogy a vállalatvezetők az állami vállalatokat bontsák le részvénytársaságokra, kft.-re stb. Ebbe aztán vonjanak be magánszemélyeket és külföldieket egyaránt, magyarul ők adják el az állami tulajdont. Látni kell: a vállalatvezetők nem mind szakértők, és nem mind szentek. Ez a művelet folyt és folyik ma is. A botrányok egy töredékéről a sajtó is szemérmes híreket enged a napvilágra.

c.) Az *államilag ellenőrzött privatizálás*. Létrehozták az Állami Vagyonügynökséget, amely egy állami hivatal, eredetileg 6-8 főben jelölték meg a hivatal létszámát, jelenleg 80 fő fuldoklik a munkában. Vagyis ez központilag engedélyezi, bonyolítja és bonyolítottatja a vállalatok, érdekeltségek eladását, külföldi magánszemélyek és külföldiek részére is. Kétségtelenül ez valamiféle kontroll szándékát jelzi, de hát ezek nem tulajdonosok, csak tisztviselők, mégha szentek is, és szakértők is. Az ügynöki konstrukció azt jelenti, hogy valaki másnak a vagyonát adja el, annak a terhére, és valamiféle árhoz képest valamiféle hasznot kimutat. A következmények azonban az állam, a magyar társadalom vagyonában jelennek meg. Mivel az állami vagyon tömege és spektruma áttekinthetetlen, a következmények esetleg csak évek múlva jelentkeznek a maguk teljes súlyával.

d.) A *két ütemben történő vagyonlebontás*, ami azt jelentené, hogy az első ütemben vagyonügynökség alakítsa át az állami vállalatokat gazdasági társaságokká, majd e gazdasági társaságok állami érdekeltségeit részvény, üzletrész stb.) ossza le autonómiákra (község, város, közalapítvány, közcélú egyesület). Ennek a módja a következő lehetne: Például a Budapesti Műgyűjtemet eddig a költségvetés finanszírozta évi cca 1 milliárd Ft-tal. Most alapítványt kellene létrehozni, amely a költségvetési támogatást kapja, de úgy, hogy kap mintegy 10 milliárd Ft értékű vállalati érdekeltségvásárlásra jogosító utalványt, és ezen 3-4 éven belül köteles részvényt, üzletrészt vásárolni. Amilyen ütemben az érdekeltségvásárlásra sor kerül, annak megfelelően a költségvetési támogatás csökkenne, végül esetleg meg is szűnne. Ha itt hiba történik a leosztásnál, az az országon belül korrigálható, ha viszont a kuratórium követ el gazdálkodási hibákat, az felderíthető és a felelősség érvényesíthető.

A második ütemben az autonómiák – anyagilag érdekeltté téve – eladják a vállalati érdekeltségeket magánszemélyeknek, külföldieknek stb. Így

– egyrésztől azonnal jelentős vásárlóerő jelenik meg a belföldi piacokon (pénzkibocsátás nélkül),

– másrésztől pedig a hibaforrások leszűkíthetők, a folyamat ellenőrizhetővé válik. (Talán ezért is olyan nagy az ellenkezés.)

E módszerrel az állami költségvetésnek az a kényszere, hogy megnyomorítsa a vállalatokat, jelentősen enyhülne, másrésztől az autonómiák nagy gazdasági stabilitást élveznének, s függőségük a központi szervektől jelentősen csökkenne.

El kell osztatni még egy félreértést. Ha a községeknek (városoknak) ugyanaz a feladatmennyiség marad a nyakában, mint ami a tanácsokat terhelte, akkor ugyanolyan rosszul fognak működni, mint a tanácsok. Az idősebbek emlékezhetnek arra, hogy a községek, városok területén működött iskoláknak, szociális létesítményeknek, egészségügyi intézményeknek stb. egy töredéke volt csak a község vagy az állam tulajdonában. Ezeket vagy magánosok, vagy alapítványok tartották fenn. A község, a város vezetése alapvetően helyhatósági (közigazgatási) feladatokra koncentrált, a közlekedést, a közrendet és a köztisztaságot volt hivatva fenntartani. Kivételként néhány intézmény is a hatáskörében volt.

Tehát a második lépcsőben a területi autonómiák egy sor feladatát le kellene bontani a funkcionális alapítványokra. S ezek az alapítványok, szakmák vagy egyéb szempontok szerint, alapítványi szövetségekbe vagy más szervezetekbe integrálódhatnának, ahol a szakmai, erkölcsi felkészültség adott, és a terület valóban áttekinthető.

Csakhát: *Parva sapientia regitur mundus.*

e.) Meg kell említeni néhány ú.n. rásegítő akciót, amely a privatizálást hivatott előmozdítani, ezek: a kisvállalkozási alap létrehozása és az Egzisztencia Alap megszervezése.

Ezek még döcögnek.

Az általános képbe kell beilleszteni az egészségügy privatizációs lehetőségeit is.

III. Az egészségügy privatizációs lehetőségeiről

A koncepció még nem ismeretes, de az előbbiekből a mozgástér és a választható technikák jól kivehetőek.

1.) *Hova tartozzon az egészségügy: a non profit szektorba, vagy pedig a profitszektorba?*

A profitszektor intézményei (például a részvénytársaság) a tőkeprofit törvényei szerint működnek. Ez azt jelenti, hogy a tőke valós értékének évente meg kell hoznia – jelenleg – a bruttó, tehát az adózás előtti, a tőkére vetített 20 százalékos hasznot. Ebből durván 10 százalék körüli osztalékalap képezhető, tehát aki ide befektetne, az jogosan elvárja a 10 százalék osztalékot a részvényének értéke (nem okvetlenül névértéke, hanem az árfolyamértéke vagy a vételára) után.

Ki tud-e az egészségügy ennyit termelni? Az egészségügynél elvileg jelenleg az egyetlen vevő: a társadalombiztosítás. Tarifarendszere adott, a kórházak, klinikák ki tudják számítani, hogy a bevétel mire elegendő (még az intézmény fenntartására sem). Márpedig az épületeket, gépeket, berendezéseket a valós értékükön kellene számítani. (Ha egy kórházi ágy 5 millió Ft-tal számolandó, akkor egy százágyas kórház 500 millió Ft-ot ér, és annak bruttó 100 millió Ft-ot kellene nyereségként meghoznia ahhoz, hogy abból adózás után nagyjából 10 százalékos osztalék legyen. A kérdésre felesleges válaszolnom.)

Nyilván akadnak majd egyes speciális egészségügyi vállalkozások, amelyek a mi körülményeink között is rentábilisak, de ez általánosságban nem mondható el.

A személyes véleményem az, hogy az *egészségügyi szektornak*, ha fenn kíván maradni, akkor a *non profit szférában kell megmaradnia*, vagyis ne várjanak el tőle tőkehozam-követelményeket. Így aztán képtelenségnek tartom azt, hogy gazdasági társasági formában működjenek. A társadalombiztosítás sem képes elérhető időn belül akkora változásokra, hiszen a gazdaság egésze elég bémult helyzetben van.

2.) A jelenlegi helyzetet – jóllehet nem profit szféráról van szó – mégsem tartom fenntarthatónak. Ma az egész egészségügy a költségvetéstől, illetve a társadalombiztosítástól függ. A társadalombiztosításnál autonómia felé törekszenek, ami azt jelenti, hogy konstrukciójában egyetlen nagy alapítványi forma alakulna ki, amelyet az állam ellátna megfelelő vagyonnal. Egyes számítások szerint ez kb. 1200 milliárd forint könyv szerinti értékű vagyont jelentene a működő tőke (profitszektor) vagyonából. Ez ismét egy áttekinthetetlen vagyontömeget jelent. Akkor most nem állami szinten, hanem a társadalombiztosítás szintjén követnék el azokat a baklövéseket, amelyeket eddig az állami szervek elkövettek.

Vajon nem lenne-e célszerűbb egyes nagy kórházak vagy kórházcsoportok fölé alapítványokat szervezni, amelyeket aztán elláthatna az állam vagyonnal (olyan konstrukcióra gondolok, mint amit fentebb a Budapesti Műegyetemmel összefüggésben említettem). Ebből persze nem az következne, hogy az alapítvány kuratóriumában csak orvosok lennének, hanem az, hogy orvosok is lennének. Nem is biztos, hogy a kuratórium végeznék el a műveleteket a vállalati érdekeltségekkel (részvény, üzletrész stb.), amelyek a tulajdonába kerültek, hanem esetenként vagy állandóan megbízhatna szakértő ügynökségeket. De ezeket az ügynökségeket szemmel kellene tartania, mert az ügynökség tevékenységének a következményei a kórházfenntartó alapítvány vagyonát érintik. Itt tehát kockázat van, azonnali visszajelzés, és rövid érdekeltségi kapcsolatok. És a felelősök fellelhetőek.

Tehát ez egyetlen nagy állami bürokratikus rendszer vagy az egyetlen nagy társadalombiztosítási bürokratikus rendszer helyett – amelyben a döntési utak mérhetetlenül hosszúak és a felelősség nem állapítható meg – tagoltabb intézményrendszer léphetne be, a megfelelő méretű alapítványokkal. Az más kérdés, hogy az alapítványokat szakmailag integrálni lehetne egy vagy több szervezetbe, különféle vonalakon.

3.) E megoldásokkal az egészségügyi intézményrendszer nagy része kikerülhetne az állami rendszerből, a községi (városi) függőségből, valamint az egyetlen nagy társadalombiztosítási rendszer hasonló veszélyeiből. Természetes, hogy a koordináció szükségessége fennmaradna ezernyi területen. De a helyi szabadság és ezzel együtt a helyi felelősség óriási módon megnövekedhetne.

Ezt előmozdítandó, talán célszerű lenne elkezdni olyan alapítványok létrehozását, amelyek az egészségügyi intézmények fenntartására alakulnának, eleinte szinte minimális vagyonnal, de ha a szervezet létrejön, annak társadalmi súlya meghatározó befolyást gyakorolhatna az egészségügy és a társadalombiztosítás modernizálásának egész menetére és az egészségügyi szervezet jövőjére.

Az átmeneti időszak problémái

1.) Felmerül a kérdés, hogy átmenetileg maradjanak-e a kórházak a maihoz hasonló költségvetési intézményrendszerben?

A hatalmas centralizált rendszernek mindig súlyos veszélyei vannak. Célszerű változatosabb formákat találni, mert ezzel több rendszert lehet egymás mellett működtetni, és áttekinthetőbbé válnak az egyes rendszerek. Így például fenn lehetne tartani az állami kórházak egy kisebb körét állami költségvetési finanszírozásban, míg néhány nagy városban városi kórházakat is. De alapvetően alapítványokhoz kellene csatolni a kórházakat. Nem egyetlen, hanem több alapítványra lenne szükség.

A kórházak fenntartása alapvetően a tarifaszereződéstől függ. A magántőke arra kényszerül, hogy az átlagprofitot kitermelje. Márpedig ez magas tarifákat követelne meg. Mai helyzetünkben erre csak kivételesen kerülhetne sor.

Ha a kórházak köztulajdonban maradnának, de magánvállalkozásban bérleti rendszerben tartanák fenn azokat, ez hasonló profitproblémákat vetne fel. A tőkéhez mért bérleti díjak magasak lennének (ha pedig nem, akkor ez köztulajdoni támogatást jelent).

2.) Hogyan jussanak vagyonhoz a kórházakat fenntartó alapítványok?

A mai koncepciók szerint a kórházakat vagy az állami költségvetés, vagy pedig a társadalombiztosítási alap tartaná fenn. Nem nagyon lépnek még abban az irányban sem, hogy a társadalombiztosítási alap vagyonhoz jusson. T.i. ez a mai privatizálás során vásárlóerőként jelenhetne meg a tőkepiacon, és akkor a mai irreálisan alacsony tőkeárakat nem lehetne fenntartani. Ez bizonyos csoportok érdekeibe ütközik.

Mégis: létre kellene hozni az alapítványokat, és ezek kuratóriumaiba olyan befolyásos személyeket kellene választani, akik erejüket összefogva ki tudnák kényszeríteni, hogy az alapítványok az egészségügyi intézmények fenntartásához szükséges vagyont az államtól megkapják.

Hogyan lehetne kezelni az átmenetet, amíg az alapítvány által megszerzett vagyon hozadékot termel? Az alapítványokat átmenetileg költségvetésből kellene finanszírozni, és fokozatosan kellene leépíteni a költségvetési támogatást, annak ütemében, ahogyan a megszerzett vagyon (részvény, üzletrész stb.) a hozadékot megtermeli.

A meglévő néhány millió Ft-os alapítványba került készpénzt célszerű lenne a helyben ismert magánvállalkozásokba befektetni. Pillanatnyilag nem eléggé értékelhetőek a tőzsdére került részvények. Ez még pszeudó-tőzsde. A tőkebefektetéshez nagyon sok szakmai, személyi és helyi ismeret szükséges.

3.) Elképzelhető-e a dolgozói tulajdonlás az egészségügyi intézményeknél?

A dolgozói részvényeknek és más tulajdonlási formáknak csak profitorientált szervezeteknél van értelmük. A jelenlegi körülmények között nem látszik valószínűnek, hogy az egészségügy profitkövetelményeknek meg tudjon felelni.

A közeljövőben jelenik meg
az SZGTI kiadásában

Ruszin Emil könyve

„Magyarok a Kárpátalján. A félmúlt üzenete”

A kötet megrendelhető:

SZGTI

1021 Budapest Tárogató út 2-4.